

היום נלמד בעזרת ה':

עבודה זרה דף מה

משנה: הנכרים העובדים את ההרים ואת הגבעות: כיון שהם דברים העשויים מבריאת העולם ולא נשתנו, הרי הם מותרים, אבל אם הם מצופים כסף וזהב, הרי הם אסורים בהנאה. וכמו שכתוב "לא תחמוד כסף וזהב עליהם".

רבי יוסי הגלילי אומר: שהטעם שההרים מותרים משום שכתוב "אלוהיהם על ההרים" ודרשו חכמים, ולא שההרים עצמם יהיו אלוהיהם. וכן כתוב "אלוהיהם על הגבעות" ולא שהגבעות יהיו אלוהיהם. והטעם שאשירה אסורה, ולא דורשים שכתוב "תחת כל עץ רענן" ולא שהעץ רענן שהוא מחובר לקרקע יהיה אלוהיהם, משום שבעץ יש תפיסת ידי אדם, דהיינו שהאדם נטע את העץ, ולכך אף שהוא עתה מחובר, הרי הוא אסור.

אמר רבי עקיבא אני אובין ואדון לפניך: רבי עקיבא אמר שהוא יפרש את קושיית רבי יוסי הגלילי, שמה שאמרה התורה "אבד תאבדון את כל המקומות וכו' את אלוהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן" כוונתה שכיון שבני ישראל נכנסו לארץ ישראל ולא ידעו היכן תועבות הגויים, לכן נתנה התורה על כך סימנים, שכל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה ועץ רענן, תדע שיש שם עבודת כוכבים, ויש לחפש על ההרים והגבעות הללו את האלילים, ולא שהם בעצמם נאסרים. ומזה שהפסוק מפרט שוב "ואשריהם תשרפון באש" אנו לומדים שהאשרה אסורה בהנאה, ומצווים לבערה.

גמרא: ורבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא: במה נחלק רבי יוסי הגלילי על תנא קמא, והרי שניהם סוברים שאפילו שעבד להרים ולגבעות הם מותרים.

אמר רמי בר חמא אמר ריש לקיש: שהם נחלקו מה הדין בציפוי ההר, האם הציפוי מותר וכמו שדין ההר עצמו שהוא מותר, וכך סבר רבי יוסי הגלילי, או שנאמר כתנא קמא שהציפוי אסור.

רב ששת אמר: שבדין ציפוי ההר כולם מודים שאין דינו כמו ההר עצמו והם אסורים בהנאה. וכאן תנא קמא ורבי יוסי הגלילי נחלקו, האם אילן שנטעו בסתם, ורק אחרי כן עבדו הגוי, האם דינו כמו ההר עצמו, שעכשיו אין בו תפיסת ידי אדם, וכך דעת תנא קמא, שדורש "תחת כל עץ רענן", ולא עץ רענן עצמו. ואילו דעת רבי יוסי הגלילי שאסור, ולכך כתוב במשנה מפני מה אשירה אסורה מפני שיש בה תפיסת ידי אדם. וחוזרת המשנה ואומרת וכל שיש בו תפיסת ידי אדם אסור, וודאי שבא לרבות את הדין שאילן שנטעו ולבסוף עבדו, אסור.

ואף רבי יוסי בן רבי יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור: וכדברי רבי יוסי הגלילי במשנה, כך שנינו בבביתא שאף רבי יוסי בן רבי יהודה אומר שמתוך שנאמר "אלוהיהם על ההרים", ואנו דורשים ולא ההרים אלוהיהם, וכן כתוב "אלוהיהם על הגבעות" ואנו דורשים ולא גבעות אלוהיהם, ומאידיך כתוב "ואשריהם תשרפון באש", שבאשירה יש דין לשורפה, ולא דורשים "תחת כל עץ רענן" ולא עץ רענן אלוהיהם. ומשמע שסובר שאילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור. כיון שאם היה סובר שמותר, היה יכול לדרוש "ולא עץ רענן אלוהיהם", שבא הכתוב להתיר אילן שנטעו ולבסוף עבדו.

שאלה: אלא "תחת כל עץ רענן" למה לי: מדוע כתבה התורה "תחת כל עץ רענן" והרי איסור אשירה נלמד מהפסוק "ואשריהם תשרפון באש".

תשובה: הוא לכדרכי עקיבא הוא דאתא: הפסוק בא לחדש כדברי רבי עקיבא שאמר שהתורה מסמנת את המקומות ששם יחפשו למצוא עבודת כוכבים כדי לבערם.

שאלה: ורבנן האי "ואשריהם תשרפון באש" מאי עבדי ליה: חכמים שמתירים באילן שנטעו בתחילה סתם ורק אחרי כן עבדו לאילן, מה הם דורשים מהפסוק "ואשריהם תשרפון באש".

תשובה: מיבעי ליה לאילן שנטעו מתחילה לכך: הפסוק מלמד אותנו שאילן שנטעו את הגרעין מתחילה לשם אשירה, אסור.

שאלה: ורבי יוסי בן רבי יהודה נמי מיבעי ליה: הרי גם לרבי יוסי בן רבי יהודה צריך לדרוש את הפסוק "ואשריהם תשרפון באש" כדי לאסור אילן שנטעו בתחילה לשם אשירה, וכיצד הוא דורש מפסוק זה גם לאסור אילן שנטעו ולבסוף עבדו.

תשובה: הכי נמי: באמת גם לרבי יוסי בן רבי יהודה לומדים מהפסוק "ואשריהם תשרפון באש" שאילן שנטעו בתחילה לאשירה אסור. ואילו אילן שנטעו בתחילה סתם, ורק אחרי כן עבדו, למד מהפסוק "ואשריהם תגדעון", שאילן שנטעו בתחילה סתם ואחרי כן עבדו יש לגדוע אותו, דהיינו שמה שנתווסף אחר שעבדו יש לחתכו, אבל עיקרו נשאר מותר. ואף שרבי יוסי בן יהודה לא הביא את הפסוק "ואשריהם תגדעון", אלא את הפסוק "ואשריהם תשרפון באש", כוונתו לומר שאילו לא היה כתוב את הפסוק "ואשריהם תשרפון באש", לאילן שנטעו בתחילה לשם אשירה, היינו לומדים זאת מהפסוק "ואשריהם תגדעון", ואז באמת אילן שנטעו בתחילה סתם ורק אחרי כן עבדו, לא היה אסור. אבל עכשיו שאנו יודעים אילן שנטעו מתחילה לשם אשירה שאסור מהפסוק "ואשריהם תשרפון באש", אז לומדים מהפסוק "ואשריהם תגדעון", לאילן שנטעו בתחילה סתם ורק אחרי כן עבדו. ולכך הביא את הפסוק "ואשריהם תשרפון באש", כיון שכבר כתוב את הפסוק הזה, לכך ניתן ללמוד מהפסוק "ואשריהם תגדעון" לאילן שנטעו בתחילה סתם ורק אחרי כן עבדו.

קושיא: ורבנן "ואשריהם תגדעון" מאי עבדי ליה: אם כן קשה לפי רבנן שסוברים שרק אילן שנטעו מתחילה לצורך עבודה זרה אסור, ונלמד מהפסוק "ואשריהם תשרפון באש", לאיזה צורך נכתב הפסוק "ואשריהם תגדעון" והרי אילן שבתחילה נטעו סתם ורק אחרי כן השתחווה לו, אינו צריך גידוע, ומותר.

תירוץ: לכדרכי רבי יהושע בן לוי: את הפסוק "ואשריהם תגדעון" צריך למה שדרש רבי יהושע בן לוי בברייתא, שיש שני שלבים שהיו מחוייבים בעקירת העבודה זרה בכיבוש הארץ, שבתחילה נצטוו לגדע את העבודה זרה הקיימת, ואחרי כן לכבוש את הארץ ולבסוף לעקור מן השורש ולשרוף את העבודה זרה. ולכן כתוב בתחילה "ואשריהם תגדעון", ללמדך שהגידוע הוא לפני קיום מצות שריפה.

דתני רב יוסף "ונתצתם את מזבחותם" והנח "ושברתם את מצבותם" והנח: הגמרא מביאה שכן סבר רב יוסף שהתורה מצווה לתוץ את המזבחות ושביר את המצבות, אבל לא נצטוו לשרפם רק לאחר השבירה והנתיצה להניחם.

קושיא: והנח סלקא דעתך שריפה בעי: איך אפשר לומר שאכן התורה ציוותה רק לשביר ולנתץ הרי וודאי שיש גם חיוב לשרוף, וכמו שכתוב "פסילי אלוהיהם תשרפון באש".

תירוץ: אמר רב הונא: שבאמת בתחילה יש מצוה רק לשביר, ואחרי כן יש מצוה לרדוף אחרי הגוים, ורק אחרי כן יש מצוה לשרוף.

קושיא: ורבי יוסי בן רבי יהודה: מנין הוא לומד את ההלכה של רבי יהושע בן לוי שבתחילה יש מצוה לגדע ואחרי לכבוש מהגוים ורק אחרי לשרוף.

תירוץ: נפקא ליה מ"אבד תאבדון": שמשמע שיש שני איבודים, שבתחילה יש מצוה לאבד לפני כיבוש, ורק אחרי כן תאבדון, שהוא האיבוד אחר הכיבוש.

קושיא: ורבנן: כיצד רבנן דורשים את הפסוק "אבד תאבדון".

תירוץ: הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים צריך לשרש אחריה: רבנן לומדים מפסוק זה שיש מצוה לאבדה איבוד אחר איבוד, ולעקור את העבודה זרה מן השורש.

קושיא: ורבי יוסי בן רבי יהודה, לשרש אחריה מנא ליה: מנין לרבי יוסי בן רבי יהודה נלמד את ההלכה שצריך לעקור את העבודה זרה מן השורש.

תירוץ: נפקא ליה מ"ואבדתם את שמם מן המקום ההוא": רבי יוסי למד את הדין לשרש אחריה מהפסוק "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא", שיש לאבדה היטב עד שלא יזכר שמו.

קושיא: ורבנן: איזה דרשה רבנן לומדים מפסוק זה.

תירוץ: ההוא לכנות לה שם: רבנן לומדים מפסוק זה שיש לכנות שם של גנאי לעבודה זרה, וכמו שדרש רבי עקיבא בברייתא שרבי אליעזר אמר שלומדים מהפסוק "ואבדתם את שמם" שיש לעקור עבודה זרה מהשורש, ורבי עקיבא אמר לו שזה נלמד מהפסוק "אבד תאבדון", ואילו מהפסוק "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" נלמד שיש לכנות לה שם של גנאי.

המקום ההוא" לומדים שצריך לכנות לה שם. והגמרא שוללת שודאי שאין לכנות שם לשבח אך אולי לא שבח ולא לגנאי.

תלמוד לומר "שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא": שיש לגנות את שם העבודה זרה ואם היו קוראים לה הגויים 'בית גליא', דהיינו הבית הגבוה, יש לקרות לה 'בית כריא' דהיינו הבור הכרוי והשפל, ואם היו הגויים קוראים לה 'עין כל' יקראו לה 'עין קוצ'.